

5. *Borowski M.* Szkolnictwo zawodowe / M. Borowski, A. Krzywy. — Lwów, 1914. — 54 s.
6. Spis szkół rolniczych. — Warszawa, 1938. — 7 s.
7. Spis szkół zawodowych Rzeczypospolitej Polskiej. — Warszawa, 1927. — 78 s.
8. Spis szkół zawodowych Rzeczypospolitej Polskiej. — Warszawa, 1931. — 111 s.
9. Spis szkół zawodowych Rzeczypospolitej Polskiej. — Katowice, 1931. — 70 s.
10. Szkoły zawodowe w okręgu Lwowskim. — Lwów, 1939. — 108 s.

Вадим Ковпак

СПОРТИВНА ПРЕСА І «ЖІНОЧЕ ПИТАННЯ»
(У МЕЖАХ ДОСЛІДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ
СПОРТИВНОЇ ПЕРІОДИКИ МІЖВОЄННОЇ ГАЛИЧИНИ)

У статті здійснено огляд і аналіз публікацій з питань розвитку жіночого спорту на сторінках української міжвоєнної преси Галичини. Визначено роль і місце жіноцтва у функціонуванні фізкультурних видань.

Ключові слова: *Галичина, спортивна преса, розвиток жіночого спорту, види спорту, фізкультурні змагання.*

В статтє совершено обзор и анализ публикаций, освещающих развитие женского спорта, на страницах украинской междувоенной прессы Галичины. Определены роль и место женщин в функционировании физкультурных изданий.

Ключевые слова: *Галичина, спортивная пресса, развитие женского спорта, виды спорта, физкультурные соревнования.*

In article publications concerning development of women sport on tr5he pages of Ukrainian press in the period between wars of Galicia were examined and analyzed. The role and place of women in functioning of physical culture publications was determined.

Key words: *Galicia, sport press, development of women sport, kinds of sport, physical culture competitions.*

Останніми десятиріччями значно посилювся дослідницький інтерес до історії пресовидавничого процесу в Україні. Усебічно аналізуються не лише глобальні явища (скажімо, комплексне вивчення періодики за хронологічними, територіальними аспектами тощо), а й окремі сегменти, один з яких становлять і спеціалізовані

видання. Серед останніх відзначимо спортивну пресу, яка в історичному ракурсі, незважаючи на помітні спроби інтегрувати її у радіус інтересу науковців [1—3], дає щораз нові й нові «інформаційні приводи» як об'єкт дослідження.

На тлі появи окремих праць про становлення і розвиток жіночої преси, зокрема на території Галичини [4], актуальним видається встановити «точки дотику» української спортивної періодики зазначених доби і регіону та «жіночого питання». Йдеться насамперед про спроби:

- дослідити специфіку медіаваги до становлення, розвитку і проблематики національного жіночого спорту;
- визначити роль і місце жіноцтва у функціонуванні фізкультурних видань;
- з'ясувати, чи існували взірці означеного роду друкованого слова винятково для представниць слабкої статі;
- перевірити на наявність у фонді публіцистичних матеріалів про жіночу фізичну культуру на території України та за кордоном;
- «віднайти» у майстерні галицького журналіста «жіночий слід», а саме — проаналізувати аспекти «використання» образу жінки при творенні тексту.

Перш ніж заглиблюватися в актуалії статті (реалізація дослідницьких завдань), варто відзначити, що у міжвоєнній Галичині функціонувало не менше 20 національних спортивних часописів, серед яких: «Руханково-Спортовий Вісник» (1922—1923), «Руханка і Спорт» (1926), «Спорт» (1925—1926), «Сокільські Вісти» (1928—1939), «Спортові Вісти» (1931, 1933), «Готові» (1934—1935), «Спорт» (1936—1937), «Змаг» (1937—1939).

Прикметно, що серед видань означеного спрямування знаходимо і «спеціалізований» часопис суто для жіноцтва. Зокрема, 1926 р. видавці популярного жіночого пресового органу «Нова Хата» здійснили оригінальну спробу започаткування спортивного видання для власної цільової аудиторії. У травні цього року спільно з основним виданням (валова пагінація) вийшов у світ десятисторінковий додаток мод п. н. «Жінка і Спорт». В однойменній вступній замітці М. Деркач (під крипт. Др. М.) зазначала, що «давніше... мода опановувала все, навіть спорт», а «сьогодня, навпаки, спорт опановує моду». На думку автора, саме «спортова ідея» та «спортова доціль-

ність» вплинули на жіночу моду, якою «опанувала більша простота», а це, своєю чергою, примусило «жінку дбати про справжню культуру свого тіла» і загалом «причинилося» до «виховання нового, вільного, здорового і щасливого покоління жінки». У додатку публікувався знаний український теоретик і практик спорту С. Гайдучок (під псевд. Blue Boy), який у статті «Жіноча руханка під теперішню хвилю», досліджуючи процес становлення і розвитку світового жіночого фізичного виховання, констатував, що і «загал нашого інтелігентного жіноцтва», і «наші студентки» недооцінювали «ваги руханки».

На шпальтах видання знаходимо також чимало ілюстративних матеріалів із пропонованими читачкам моделями одягу різного призначення (здєбільшого для занять фізичною культурою), про яке, крім власне малюнків і редакційних коментарів, свідчили назви тематично згрупованих сторінок: «Все в білому» (для гри в теніс), «На воді», «Амазонка на моторі», «Руханка — прогульки — туристика», «Танець» та ін.

Окрім додатка (хоча і нетривалого за своєю історією) «Жінка і Спорт», про роль українських жінок у функціонуванні спортивної преси свідчить також їхня участь у формуванні публіцистичного масиву фізкультурних часописів: йдеться і про вже згадану М. Деркач, і про Дору Біленьку, Софію Парфанович тощо. Наприклад, Д. Біленька — провідний функціонер товариства «Український Спортовий Союз» — неодноразово виступала на сторінках журналів на підтримку таких масових заходів, як «Запорізькі Ігрища» (своєрідні національні «олімпіади», періодично проводжувані у Галичині), закликаючи спортсменів «поставити собі за точку чести» участь у змаганнях, а спортивні товариства — до обов'язку «масової висилки» своїх членів для можливості «звеличати Ігрища» (Під знаком Запорізьких Ігрищ // Готові. — 1935. — Ч. 15). Висловлювалася публіцистка й у справі консолідації національного спортивного руху, зокрема, закликала «відкинути раз цілий баляст всіх ключок і приключок» (ішлося про деякі принципові і формальні розходження у поглядах на фізкультурний розвиток товариств «Сокіл-Батько» та «Український Спортовий Союз»), а навпаки, об'єднати — з метою протиставлення «зовнішнім обставинам» (режиму несприяння українству з боку державної — польської — влади) — зусилля та йти

«одноцільним фронтом», тобто просувати національний спорт за «одними напрямними» (Отверта гра // Спорт. — 1937. — Ч. 6). До пропагування здорового способу життя долучилася і С. Парфанович, яка, будучи головою українського товариства «Відродження», закликала вести боротьбу з тютюнопалінням та «підступною, підлесливою гадюкою» — алкоголем (Веселих і щасливих свят // Спорт. — 1937. — Ч. 1). На сторінках фізкультурних видань з'являлися не лише публіцистичні, а подекуди і поетичні доробки представниць слабкої статі, наприклад, у «Спортових Вістях» надруковано вірш Уляни Кравченко «З пісень спортсменів» (1931. — Ч. 7).

Участь українського жіноцтва у пресових реаліях не обмежувалася лише створенням власне тексту (статей, заміток, поезій тощо), розкриваючись подекуди у безпосередній чи опосередкованій приналежності до оформлення періодичних видань. Так, логотип часопису «Спорт», містивши 1925 р. фігури легкоатлета і футболіста, 1926 р. був змінений і прикрашений постаттю «змагунки» в мить перетину фінішної смуги. Ймовірний автор ілюстрації — П. Холодний — ідею композиції міг використати зі світлини, вміщеної у журналі. Варто відзначити, що поява жіночого образу у логотипі невипадкова, адже «відвічальний» редактор видання Іван Волинець — один з організаторів і «пропагаторів» українського жіночого тіловиховання.

Жіноча іпостась як «інформаційний привід», як джерело натхнення, як ідея для смислового порівняння чи розвитку сюжетної лінії нерідко ставала у пригоді галицькому журналісту, що спілкувався із читачами часто «на межі фолу». Наприклад, один із журналістів пресового органу «Спорт» довершив спогади про власну зимову мандрівку таким епізодом: «Зараз на другий день познакомився я з Ільзою. Висока, струнка і т. д. Щира, широка, на жаль надто свободна натура. Кожний лещетар мав собі щось з нею... я також. Хоча тяжкий доступ не вказував на те, то опісля Боже мій! згрунтував я її докладно. Ільза це гора в околиці Славська» (Мій лещетарський хрест // Спорт. — 1937. — Ч. 2; підпис — Мікік).

Доволі яскраво аспекти «жіночого питання» розкривалися у тих пресових матеріалах, де досліджувалися напрямні розвитку жіночого спорту, зважувалися усі «за і проти», аргументувалися засади необхідності культивування здорового способу життя тощо. Аналі-

зуючи мотивацію та розмірковуючи про мету і завдання жіночого тіловиховання, галицькі журналісти і публіцисти розглядали проблему у трьох вимірах — індивідуальному, колективному та гендерному. В індивідуальному вимірі («індивідуальні користі») «головними моторами, що кидають жінку в обійми спорту» називалися «культ боротьби, поезія руху», гармонія і зміцнення душі й тіла, можливість продемонструвати свої здібності і досягнення, отримати «стільки досі незнаних емоцій», «заспокоїти свої далекосяжні амбіції»; у колективному (тут ішлося про командні виступи) вимірі аналітиками вимальовувалася перспектива, точкою відліку якої був «спільний інтерес», наступним фазами — «почуття товариства й солідарності», об'єднане бажання й завдання перемогти, «цілковита відданість ідеї та спільній справі», а кінцевим результатом — набуті у командних заходах (скажімо з волейболу, баскетболу та ін.) «прикмети великої вартости в громадським житті»; гендерний аспект розглядався пресоаналітиками крізь призму реалізації жінки у материнстві, відповідальності за виховання молодого покоління, позаяк «прищипити в дітей замилювання до спорту» чи принаймні не перешкоджати в цьому матері зможуть, лише якщо самі «в весні свого життя... піддали власне тіло на хосенне ділання спорту» (Чому українські дівчата повинні займатися спортом? // Спортові Вісти. — 1933. — Ч. 12). У виступах більшості пресових авторів у цьому контексті лунав важливий лейтмотив (хоча і різними словами): «Підносячи пересічний стан здоровля і фізичної справности жінки — помножуються сили нації» (Про фізичне виховання жінки // Готові. — 1934. — Ч. 17).

Одностайними галицькі журналісти були і у поглядах на методологію (підходи, вибір уподобання, характер навантажень) жіночого тіловиховання, що мало детермінуватися перш за все силою, можливостями, «будовою анатомічною» та «чинністю внутрішніх органів» жінок (Деякі завваги у тілесному вихованню жінок // Сокольські Вісти. — 1931. — Ч. 1/3; підпис — Я. Б.). З одного боку, представницям слабкої статі не радили рівнятися на чоловіків (на їхні результати, навантаження, пріоритети у спорті), з іншого — не рекомендували відкидати «безкритично» вправи (наприклад у гімнастиці), які виконували мужчини (Я. Б.). З огляду на «тілеснодухові прикмети» жіноцтва «їхніми» видами спорту вважали (тобто

радили займатися) легку атлетику, плавання, веслування, ковзанярство, ігрові дисципліни та «забави» — власне ті ділянки тіло-виховання, що у першу чергу «скріпляли» здоров'я (Жінка і спорт // Спортові Вісти. — 1931. — Ч. 16; підпис — В. К.).

Відому тезу «спорт однаковий для всіх» вітчизняні теоретики фізвиховання сприймали досить обережно, рекомендуючи використовувати її як аксіому лише із застереженням, що «границю зусилля для жінок вкаже само життя» та їхня «фізична можливість». Натомість питання доцільності чи недоцільності «вказувати жіночому спортові окремі шляхи» пропонувано залишити на розсуд часу («Про фізичне виховання жінки»).

Фізкультурна активність жіноцтва подекуди наштовхувалася на своєрідний «спротив середовища», принаймні перебувала під пильним і гострим оком публіциста і сатирика, які часами просто не могли не висловитися. Зокрема, відомий український публіцист А. Курдидик переконував, що жінкам до вподоби спорт тому, що «це той спорт — а не та спорта. Мужеський рід і кінець». Згаданий майстер друкованого слова трактував явище жіночого спорту як «те, що до війни називалося любов, а після війни кохання», мотивуючи власне твердження наявністю таких «жіночих» дисциплін, як «біг (за ним)», «біг з перешкодами (на рандку)», «мет [метання] (оком, сміхом)», «скок (в гречку)», «бокс (на мешти)», а на завершення — «фініш» — «з ксьондзом, купою гостей і многая літа за вашу таки горівку на весіллі». А. Курдидик відзначив і жіноче завзяття у тіловихованні, представивши аудиторії «нарікання» свого знайомого Петра К., який «знайшов собі дівчину-спортсменку»: «[вона] в хаті зробила собі гімнастичну салю а я (Петро К. — В. К.) є тренер, масажист, суддя, публіка і контрагент в одній особі. І прилад спортовий... Рано полетить на грише, в полудне на тренінг, а я прийду з бюро, голодний як пес і шниряю по хаті. Потім [вона] прийде, боксерські рукавиці на руки тай до мене...». Тут публіцист своєму колезі рекомендував тільки одне: вчитися «на гвавт» джіуджітсу (Третій виклад про спорт // Спортові Вісти. — 1931. — Ч. 6).

Набільшій популярності серед жіноцтва у міжвоєнний період здобули такі види спорту, як легка атлетика, лещетарство (лижні дисципліни), деякі ігри (теніс, баскетбол, волейбол, гандбол), а також плавання. Журналісти досліджували особливості розвитку тієї

чи іншої фізкультурної ділянки, уважно стежили за перебігом різного значення змагань, оцінювали їхні результати. Доволі регулярно інформаційні приводи надавало українське плавання як явище, спорт та важливий чинник фізичного розвитку. За спостереженнями пресових авторів, 12 вересня 1926 р., вперше у Галичині, «поруч мужеських конкуренцій» відбулися також жіночі — власне жіночі змагання з плавання, яке на той час було ще «в пеленках», чим і пояснювався доволі невисокий «позем осягів» (результатів, досягнень) (Спроба начерку історії українського плавачтва (Передсезонові рефлексії) // Готові. — 1934. — Ч. 8.). Приблизно в той же час (1925 р.) були організовані перші легкоатлетичні змагання (у Львові), що «вказали, — як коментував публіцист, — добрий стиль у тих пань, які добули I і II місця, а у інших добру охоту достроїтись» (Стоцький В. Легкоатлетичні жіночі змагання у Львові // Спорт. — 1925. — Ч. 2). Іноді вітчизняні спортсменки могли спробувати свої сили «на міжнародній арені», зокрема, 1931 р. на бігових доріжках Львова відбулися міжнаціональні легкоатлетичні заходи за участі українського клубу «Беркут», польського — «Полонія» та єврейського — «Гагібор». Умови суперництва не були рівними, позаяк кількісний склад українок був меншим від представниць інших націй, але, попри це, «Беркут» здобув почесне друге місце (Жіночі легкоатлетичні змагання // Спортові Вісти. — 1931. — Ч. 13).

До недоліків у розвитку жіночого тіловиховання, фіксованих у пресі (нерідко на тлі висвітлення того чи іншого спортивного заходу), можна віднести недотримання окремими спортсменками чи командами правил щодо форми (відповідного одягу) під час масових заходів. З цього приводу репортери регулярно «жалілися» читачеві, скажімо, хронікера журналу «Готові» здивувало те, що волейбольна дружина «Сокіл IV» «здобулася» на приїзд зі Львова до Винник (на міні-турнір), не спромігшись «взяти з собою штанцят» та граючи «в спідничках» (Спортове свято в Винниках // Готові. — 1934. — Ч. 17). Інший автор згаданого часопису, звітуючи про перші «виключно» жіночі змагання (у програмі — легка атлетика, ігрові дисципліни) у Станіславі, звернув увагу на організаційні негаразди (одна «змагунка» ледь не потрапила у «канал», що знаходився поряд з ігровим майданчиком), а також на брутальну гру (під час баскетбольних баталій), унаслідок чого «Львів (команда гостей зі Льво-

ва. — В. К.) забрав окрім програної (поразки. — В. К.) ще й кілька синяків і підбитих очей» (Спортова хроніка // Готові. — 1934. — Ч. 8).

Журналісти відзначали ще один проблемний момент — низьку зацікавленість фізичним вихованням, що було наслідком неякісної «роботи в масах» функціонерів спортивних товариств, — та однією з причин браку тренінгу, а також регулярно фіксованого репортерами дефіциту спортсменів на змаганнях. Скажімо, один з авторів часопису «Спорт», підсумовуючи результати масових лижних змагань, «закидав» керівництву спеціалізованих інституцій бездіяльність у підготовці кваліфікованих лижниць: «...що дуже багато жінок їздять на лещетах і то не зле — це факт. Але втягнути їх в клуби і заставити змагатися — на це ніхто не здобувається» (Великі дні лещетарства в Славську. — 1937. — Ч. 3). Увагу зверталось на недостатню, а подекуди — і кричуще низьку кількість учасниць на змаганнях, наприклад, на дистанції 1200 м, під час легкоатлетичної першості Коломийщини (відбулася 1936 р. у Городенці), — «на превеликий сором городенським дівчатам» вступили у боротьбу лише дві учасниці (обидві з Коломиї), «при чім одна приїхала на змагання ровером 50 км.!». У цьому випадку публіцист радив позбутися «забобонів передвоєнних матрон і піти шляхом культурного світу», тобто займатися і займатися активно фізичною культурою (Окружний біг навпростець... // Спорт. — 1936. — Ч. 5; підпис — Д.). Щодо браку тренінгу у заявлених на змагання спортсменок, то коментарів на шпальтах періодичних видань також вистачало, наприклад, один із пресових спостерігачів за перебігом сокільських легкоатлетичних та волейбольних змагань залишив таку «емоцію»: «Видно, що наші жінки вміють лише зідхати до осягів, але попрацювати трохи, то вже тяжче» (Сокільські краєві змагання // Спорт. — 1936. — Ч. 11).

Окремі песимістично чи критично налаштовані журналісти, вважаючи, що жіноче тіловиховання розвивалося кволо і не було «маси» в спорті, відносили більшість українського жіноцтва до однієї з двох груп: першу становили фізкультурниці, що не вельми толерували спортивну форму, лінувалися, не були «точними» (відповідальними, обов'язковими тощо), не розуміючи значення спорту; друга категорія охоплювала тих, хто «або не бачили спорту, або рвуться до нього, а не знають як і що зачати» (На маргінесі жіночих змагань // Готові. — 1934. — Ч. 9).

Чіткий відбиток на сторінках періодики знайшла пульсація жіночого спортивного життя в окремих інституціях, гуртках, секціях при товариствах чи установах. Наприклад, журналісти стежили за розвитком створеного при фізкультурному товаристві «Україна» «Спортового Кружка Українських Дівчат» (СКУД), членами якого були особи шкільного віку (Дотеперішній доробок українського спорту // Спорт. — 1925. — Ч. 1; підпис — (ОН). Повідомлялося також про діяльність спеціалізованого дівочого гуртка при українській державній гімназії у Львові. Завданням спортивної структури було «збудити зацікавлення і зрозуміння ідей» фізичної культури серед учениць та «заохотити до праці в тім напрямі». Дівчата займалися легкою атлетикою, ковзанярським та лижним спортом, а також волейболом, у якому робили успіхи, здобувши першість у турнірі між усіма жіночими гімназіями у Львові. Єдиним недоліком, зазначалося у журналі «Спорт», було те, що праця гуртка більше цікавила «молодших товаришок», а «старші» (4-й клас) від цієї праці «відтягаються» (З життя спортивного гуртка учениць головної гімназії. — 1937. — Ч. 1). Згадували публіцисти і про заснований ще 1913 р. І. Боберським «Український Жіночий Спортовий Кружок при дівочій гімназії СС. Василянок у Львові» (назва замітки, надрукованої 1931 р. у ч. 16 «Спортових Вістей»). Гурток, що «в останніх роках» розвивався завдяки відданій праці проф. Суховерської, «числив» 56 членкинь, даючи можливість практикуватися у легкій атлетіці, гімнастиці та іграх з м'ячем. Пульсувало також і провінційне спортивне життя, скажімо, «гарно розвивалася» утворена при тернопольській фізкультурній інституції «Поділля» «секція жіночих спортивів», що мала «вишколені дружини» з волейболу та баскетболу, а також володіла 100-томною бібліотекою, реалізуючи таким чином не лише тіловиховну, а й культурно-просвітницьку місію (До Українського громадянства Тернопільщини // Спортові Вісті. — 1933. — Ч. 1).

Стійкий інтерес журналістів підтримувала діяльність «перших серед рівних», а саме — лідерок національного спортивного руху, що особливо відзначалися на стадіоні, корті, «біжні» (бігова доріжка) чи ігровому майданчику, будучи взірцями для наслідування, авторками рекордів та, без перебільшення, гордістю нації. Зокрема, Ніжанковська, Гусар, Чаківська, Вішка, Савчак, Бортник гідно проявили

себе у легкій атлетиці, Коберська, Дарка — у плаванні, Струмінська, Федак — у ситківці (настільний теніс), Рожанковська, Дора Дмоховська, Маковей — у лещетарстві. Але навіть у цьому (зовсім не повному) списку «перших осіб» можна виділити двох феноменальних спортсменок, чий всебічність і високі результати не могли залишити байдужих — ні серед спортсменів і глядачів, ні серед журналістів і читачів. У галицькому плаванні у міжвоєнний час багато симпатиків, зокрема і серед журналістів, здобула Н. Говикович-Рожанківська — «змагунка, — як зазначалося у часописі «Готові», — що до її рівня в теперішніх умовах наші пані мабуть не скоро зближаться»; там же підкреслювалося, що рекордів, встановлених плавачинею, принаймні на початок 1930-х рр., «ніхто навіть не пробував атакувати» (Спроба начерку історії українського пливачтва (Передсезонові рефлексії). — 1934. — Ч. 8). Ця спортсменка проявила себе і на зовсім іншій фізкультурній «ниві» — лещетарській. Це ж стосується І. Кобзар, яка відзначалася і на зимових (лижний спорт), і на літніх бігових доріжках, будучи — принаймні у другій половині 1930-х рр. — авторкою щонайменше п'яти легкоатлетичних рекордів (у спринтерському бігу та стрибках) (Таблиця легкоатлетичних рекордів УСС-у // Спорт. — 1937. — Ч. 5).

Редактори українських фізкультурних видань спробували підтвердити визнання провідних спортсменів і у медіапросторі — за посередництвом своєрідних пресових опитувань. Якщо така ініціатива на початку 1930-х рр. не знайшла свого втілення (наміри редакції «Спортових Вістей» зіткнулися з об'єктивною перешкодою — закриттям часопису), то у другій половині 1930-х рр. ідея була вповні реалізована. Йдеться про започаткований 24 жовтня 1938 р. на сторінках журналу «Змаг» конкурс п. н. «Десять найкращих» (Змаг. — 1938. — Ч. 40). Суть цього «плебісциту» полягала у поступовому визначенні — за безпосередньої участі і підтримки читачів — десяти лідерів — змагунів і змагунок («по цей бік Збруча»), що їх «видав» український спорт за попередні 15—20 років, а головна мета — «навязати звязок між спортовими поколіннями». Найкращих спортсменів, рівно ж як і прогнозистів, очікували нагороди. Умовний перелік потенційних кандидатів на потрапляння в «десятку» охопив 158 позицій, серед яких було чимало представниць жіночої статі. Опрацювавши чергову партію читацьких «виборчих

купонів» (один купон подавався в одному примірнику «Змагу»), редакція принагідно публікувала поточні, проміжні результати конкурсу, що тривав п'ять місяців і завершився перемогою М. Степаняка зі спортивного товариства «Україна». Найкращою з жінок стала Ірина Кобзар, яка у підсумку посіла високе четверте місце (Маємо лавреатів // Змаг. — 1939. — Ч. 8).

У деяких випадках глядачі (на змаганнях) та журналісти ставали свідками прикладів емансипації «в дії», коли окремі лідерки фізкультурного руху доводили свою майстерність навіть у суто «чоловічій компанії». Досить згадати про Н. Снігурович, яка на ситківковому турнірі (проводився у рамках «Дня Українського Спортовця») у Станіславі, дійшовши до фіналу юніорів, після відмови однієї з суперниць від вирішального протистояння, «з охотою згодилася грати проти хлопців», програвши лише тенісисту Мікльошу: «Та все таки ми горді Наталкою, — захоплювався репортер, — за її зрозуміння спортової поведінки, за її «спортового духа», бо «цим вона побідила всі свої противнички беззастережно» (Дописи // Готові. — 1934. — Ч. 6).

Співробітники фізкультурних часописів робили спроби (хоча і не дуже регулярні) представити інваріантність поступу національного жіночого спорту, зокрема за межами Галичини. «В Совітах, — стверджували журналісти, — не має проблеми жінки в спорті», що пояснювалося рівністю прав жінок та чоловіків «супроти громадянства», а значить — відсутністю заборон і обмежень (принаймні формальних) у спорті. Тому радянська жінка, підсумовувалося у часописі «Готові», «якщо їй це не шкодить, а хоче, може нарівні з мужчинами переганятися на колесі, вправляти лещетарські чи лютунські скоки, тощо» (Про фізичне виховання жінки. — 1934. — Ч. 17).

Вектор репортерської уваги сягав ще далі — «за океан». Наприклад, реципієнтів повідомили про перші «в історії нашої еміграції, закроєні на більшу скалю спортові змагання» (організовані Лігою української католицької молоді), в яких брало участь понад 100 молодих українців з усіх «закутин Америки». На цих масових заходах, вказував Л. Н. (імовірно, це був Лев Назар) на шпальтах часопису «Спорт», «блиснув вповні талан молоді змагунки» — Анни Лебо, що вийшла «побідницею» в усіх дисциплінах, де стартувала (біг на

50 та 100 ярдів, стрибки у довжину тощо) (Український спорт в Америці. — 1936. — Ч. 13). Прикметно, що і згаданий публіцист, і його колега — Богдан Катамай (в іншому, до слова, однойменному нарисі, також у журналі «Спорт»: 1937. — Ч. 4) — синхронно провели паралель між «американоукраїнськими» та західноукраїнськими досягненнями (у цьому випадку — у жіночій легкій атлетиці), констатувавши, що результати майже тотожні.

«Медіапопитом» у галицькому пресовому середовищі користувався іноземний спортивний досвід. Журналісти керувалися насамперед прагматичними міркуваннями: ознайомлюючи аудиторію із теоретичними і практичними здобутками інших країн, намагалися адаптувати згаданий досвід відповідно до потреб і можливостей національної фізкультури, а також «зачепити» вітчизняних спортсменів (-ок), вмотивувавши їх на нові звершення.

На сторінках національних спортивних видань неодноразово підкреслювалося те, що «інші культурні народи зрозуміли вже давно», — існувала пряма залежність долі народу від «фізичного і духового стану жіноцтва», доказом чого — «на заході» — слугували руханка і спорт серед жінок як «зовсім» звичайні та буденні явища, а також участь слабкої статі «на рівні з мущинами» у різноманітних змаганнях (Стоцький В. Легко-атлетичні жіночі змагання у Львові // Спорт. — 1925. — Ч. 2).

Достатньо зацікавлення викликав німецький спортивний рух. Наприклад, у журналі «Готові» 1934 р. було опубліковано статтю німецького спортознавця Августа Гофмана «Фіз — культура жінки» (ч. 27), у якій зазначалося, що заняття руханкою та спортом мають «приносити приємність», узгоджуватися з віковими, фізіологічними, морфологічними та іншими особливостями жіноцтва, бути регулярними, спрямованими проти «рекордоманії» та «перетренування», слугувати підготовці «до змагань будня», привчати «активно світовідчувати» та відповідати не лише за себе і своїх дітей, а «головно за будуче покоління». Репортерами відзначалися спортивні орієнтири й інших народів. Наприклад, О. Волосацький, повідомляючи «Дещо про чеський спорт» (назва замітки, опублікованої 1922 р. у ч. 4/5 «Руханково-Спортового Вісника»), переконував, що на позаміських теренах Праги «вганяє цілий день на колесах (велосипедах. — В. К.) велика кількість мущин та жінок».

У колі зацікавлень українських журналістів перебували відомі змагунки того часу, спортивна діяльність яких визначалася як «інформація до роздумів» та «керівництво до дії». Скажімо, публіцистами згадувалося «гарне, шармантне, молоде дівча, з веселим, опаленим личком зі сміючими блакитними очима» — американську «мисткиню у ситківці» (чемпіонку з тенісу) — Гелену Джекобс (1933 р. їй було 23 роки), яка після багатолітньої важкої боротьби на корті здобула перемогу над своєю головною суперницею — Геленою Уїлс. Автор статті у «Спортових Вістях» висновковував: «...Рідко коли падає, так би сказати спортовий мистець з неба», позаяк більшість чемпіонів «осягають ціль їхніх спортових бажань щойно після поконання різних труднощів, великих розчарувань і довголітніх, на вид часто даремних бажань» (Енергією і сильною волею добуємо ціль. — 1933. — Ч. 16).

На шпальтах більшості українських спортивних часописів регулярно повідомлялося про жіночі світові рекорди (плавання, легка атлетика тощо), а також про різного масштабу і значення чемпіонати (з окремих видів спорту) та змагання між двома і більше країнами, наприклад, 1934 р. у Лондоні відбулися світові «жіночі ігрища», а того ж року у Варшаві проходив жіночий легкоатлетичний командний турнір між Німеччиною та Польщею, де німкені, вказували журналісти, майже у кожній дисципліні виявили свою «визшість», а їхня техніка «оперта на досконалім і довгим тренінгу, заблисла на цих змаганнях вповні» (Спортові новинки // Готові. — 1934. — Ч. 12).

Таким чином, підсумовуючи, можна стверджувати, що «жіноче питання» відіграло зовсім не останню роль у функціонуванні національної спортивної преси Галичини міжвоєнного періоду, маючи із друкованим словом досить точок дотику, про що можуть свідчити такі положення:

- у міжвоєнній Галичині було реалізовано видавничий проект «Жінка і спорт», що функціонував як додаток до часопису «Нова Хата». Одним із завдань додатка було інтегрувати українське жіноцтво у царину фізичної культури;
- представниці слабкої статі брали участь (як пряму, так і опосередковану) у пресових реаліях (видаванні спортивної преси), друкуючись у часописах у справі популяризації здорового способу життя, часом навіть слугуючи прототипами до оформлення журналів;

- постаті «жінки» та «жінки-змагунки» не залишали байдужими галицьких публіцистів-чоловіків, які із зацікавленням, іноді з захопленням чи гумором (здоровим) спостерігали за становленням жіночого спортивного руху (національного і світового), аналізували, радили, критикували, використовували образ жінки при творенні тексту;

- журналістська увага до жіночої фізкультури розгорталася у багатовекторну панораму: 1) акцентувалися різні масові спортивні заходи за участі слабкої статі, розкривалося значення змагань, фіксувалися успіхи і негаразди, обговорювалися перспективи; 2) висвітлювалося і аналізувалося життя окремих жіночих товариств, гуртків та секцій; 3) читачів регулярно ознайомлювали з досягненнями провідних спортсменок Галичини, підкреслюючи їхній внесок у фізкультурний поступ та презентуючи реципієнтам (зокрема чинним та майбутнім змагунам і чемпіонам) гідні приклади до наслідування.

1. Вацеба О. Нариси з історії спортивного руху в Західній Україні / О. Вацеба. — Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 1997. — С. 51—59.
2. Ковпак В. О. Українська спортивна періодика Галичини 20—30-х рр. ХХ ст. : монографія / В. О. Ковпак ; відп. ред. Л. В. Сніцарчук. — Львів, 2008. — 236 с.
3. Кость С. А. Нариси з історії західноукраїнської преси першої половини ХХ ст. (Структура. Частина друга) / С. А. Кость. — Львів, 2002. — 216 с.
4. Українські періодичні видання для жінок в Галичині (1853—1939 рр.) : анот. кат. / уклад. В. А. Передирій. — Вид. 2-ге, доповн. — Львів : Мета, 1996. — 192 с.

Аліна Тимошик-Сударикова

ПРОМОЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КНИГИ І ПРЕСИ
НА СТОРІНКАХ ПАРИЗЬКОГО ЖУРНАЛУ «ТРИЗУБ»
(1925—1940 рр.)

У статті йдеться про одну із складових тематичної проблематики часопису «Тризуб» — промоцію в еміграції української книги і преси.

Ключові слова: часопис «Тризуб», редакційна політика, тематика публікацій, промоція, українська преса, книга, видавнича діяльність.